УДК 635.07.003.13:631.11(477.73)

Газенко К.В.
студентка
Миколаївського національного аграрного університету

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ВОЗНЕСЕНСЬКОГО РАЙОНУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

ECONOMIC EFFICIENCY OF CROP PRODUCTION IN AGRICULTURAL ENTERPRISES OF VOZNESENSKY DISTRICT OF MYKOLAIV REGION

АНОТАЦІЯ

У статті розглянуто сутність ефективності виробництва продукції рослинництва. Обґрунтовано проблему підвищення рівня ефективності виробництва сільськогосподарської продукції, розв'язання якої є важливим завданням, не тільки на державному, але й на регіональному рівні. Проведено розрахунки щодо ефективності виробництва продукції рослинництва в сільськогосподарських підприємствах Вознесенського району Миколаївської області. Обґрунтовано напрями та запропоновано шляхи підвищення економічної ефективності продукції рослинництва у Вознесенському районі.

Ключові слова: ефективність, рослинництво, сільськогосподарське підприємство, урожайність, собівартість, прибуток, рівень рентабельності.

АННОТАЦИЯ

В статье рассмотрена сущность эффективности производства продукции растениеводства. Обоснована проблема повышения уровня эффективности производства сельскохозяйственной продукции, решение которой является важным заданием, не только на государственном, но и на региональном уровне. Проведены расчеты по эффективности производства продукции растениеводства в сельскохозяйственных предприятиях Вознесенского района Николаевской области. Обоснованы направления и предложены пути повышения экономической эффективности продукции растениеводства в Вознесенском районе.

Ключевые слова: эффективность, растениеводство, сельскохозяйственное предприятие, урожайность, себестоимость, прибыль, уровень рентабельности.

ANNOTATION

In the article the essence of the efficiency of crop production. The article justifies the problem of increasing the efficiency of agricultural production. Which is an important task, not only nationally, but also regionally.The calculations for the efficiency of crop production in agricultural enterprises of Voznesensky of the area. It shows directions and ways of increase of economic efficiency of crop production on the assumption of the region.

Keywords: efficiency, crop production, agricultural enterprise, productivity, cost, profit, level of profitability.

Постановка проблеми. Актуальність проблеми ефективності галузі рослинництва за сучасних умов у зв'язку з переходом до ринкової економіки виходить на перше місце серед інших важливих проблем, адже рослинництво відіграє важливу роль у формуванні продовольчої безпеки України. Значення продукції рослинництва в державі полягає в тому, що країна отримує від цієї галузі продукти харчування в натуральному вигляді, значна частина галузей легкої та харчової промисловості використовує продукцію рослинництва як сировину та забезпечує тваринництво кормами.

В останні роки спостерігається зростання виробництва сільськогосподарської продукції, проте окремі рослинницькі галузі знаходяться в кризовому стані, є низькоприбутковими, що обумовлює необхідність обґрунтування заходів із підвищення їх рівня ефективності в сільськогосподарських підприємствах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню теоретичних і методологічних аспектів сутності та шляхів підвищення економічної ефективності розвитку сільськогосподарської продукції присвячені роботи таких провідних вітчизняних та зарубіжних учених-аграрників, як Азізов С.П., Андрійчук В.Г., Бойко В.І., Васильчак С.В., Гацура Я.Т., Горкавий В.К., Ковальчук М.І., Мертенс, В.І., Мацибора, Л.Ф., Мочерний С.В., Олійник О.В., Саблук П.Т., Прядко В.В., Руснак П.П., Шпичак О.М. та ін.

Мета статті полягає в опрацюванні сутності економічної ефективності виробництва продукції рослинництва, проведенні розрахунків ефективності виробництва продукції рослинництва та обґрунтуванні напрямів підвищення її в сільськогосподарських підприємствах Вознесенського району Миколаївської області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Загальне поняття ефективності є досить широке і вживається в різних галузях національної економіки, у тому числі в рослинництві. Виходячи з висновків українських економістів кінця XX ст., ефективність – досягнення найбільших результатів за найменших витрат живої й уречевленої праці. Це конкретна форма вияву закону економії часу. Їх зв'язок здійснюється через підвищення продуктивності праці, яке означає зростання ефективності сукупної праці, ефективності всього виробництва, зумовленої насамперед прогресом продуктивних сил [2, с. 508]. Аналізуючи результати досліджень попередників, багато авторів почали опрацьовувати теоретичні аспекти ефективності суспільного виробництва в усіх сферах людської діяльності. Поняття «ефективність» із більш простого у минулому переходить на складну, багатофакторну економічну категорію, яка увібрала в себе не тільки кількісні, а й якісні характеристики кожної їх фази відтворювального процесу виробництва [1; 5].

Загалом, можна сказати, що ефективність виробництва – складна економічна категорія, в якій відображується дія об'єктивних економічних законів. Більшість економістів уважає, що ефективність виробництва є формою відображення своєї мети, значить результативність, міру принесення користі. Поширене визначення критерію ефективності – збільшення продукції і доходу при найменших витратах. Конкретизуючи його, можна стверджувати, що всі удоско-

Таблиця 1

Виробництво основних сільськогосподарських культур в сільськогосподарських підприємствах Вознесенського району Миколаївської області, ц

Обсяг виробленої продукції	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2014 р., у % до	
				2012 р.	2013 р.
Зернові та зернобобові	154922,0	703369,0	625810,0	404,0	89,0
Соняшник	234215,0	403393,0	615949,0	263,0	152,7
Соя	1714,0	-	1746,0	101,9	-
Ріпак озимий	1376,0	31935,0	68004,0	4942,2	212,9
Овочі відкритого ґрунту	1125,0	1223,0	1564,0	139,0	127,9
Плоди	37315,0	35762,0	21126,0	56,6	59,1
Виноград	10706,0	20857,0	6551,0	61,2	31,4

Джерело: складено за даними форм звітності сільськогосподарських підприємств Вознесенського району Миколаївської області

Таблиця 2

Ефективність виробництва основних сільськогосподарських культур у сільськогосподарських підприємствах Вознесенського району Миколаївської області

Культури	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2014 р., у % до 2010 р.
Урожайність, ц з 1 га						
Зернові та зернобобові	27,0	29,5	11,6	36,8	34,3	127,0
Соняшник	17,8	18,6	15,7	28,1	28,8	161,6
Соя	8,0	6,8	3,5	-	11,2	139,9
Ріпак озимий	14,9	13,6	12,2	21,7	37,3	251,3
Овочі відкритого ґрунту	204,3	82,9	19,4	34,9	97,8	47,9
Плоди	118,0	90,6	117,0	79,8	48,5	41,1
Виноград	29,8	120,2	29,7	55,5	17,4	58,5
Собівартість 1 ц, грн.						
Зернові та зернобобові	94,6	115,2	155,1	130,1	156,1	165,0
Соняшник	196,0	239,1	235,8	230,4	275,4	140,5
Соя	201,3	220,1	369,7	681,7	264,7	131,5
Ріпак озимий	180,9	315,4	271,7	223,3	377,9	208,9
Овочі відкритого ґрунту	109,7	92,5	85,1	153,4	149,0	135,9
Плоди	195,2	2681,6	138,5	225,6	168,1	86,1
Виноград	166,8	457,7	209,0	-	-	-
Ціна реалізації 1 ц, грн.						
Зернові та зернобобові	94,2	124,3	157,3	124,1	179,3	190,4
Соняшник	301,5	317,6	362,6	288,2	386,0	128,0
Соя	215,3	235,3	333,2	291,7	390,8	181,5
Ріпак озимий	253,4	395,3	385,9	302,7	420,0	165,8
Овочі відкритого ґрунту	72,9	173,2	71,7	110,4	130,0	178,3
Плоди	254,6	3081,2	147,6	306,1	169,3	66,5
Виноград	195,9	555,6	158,3	-	-	-
Прибуток на 1 га, тис. грн.						
Зернові та зернобобові	-0,9	22,6	2,1	-18,0	82,8	-9577,1
Соняшник	163,8	123,1	230,4	183,4	350,6	214,1
Соя	16,3	4,4	-3,5	-	197,4	1214,6
Ріпак озимий	107,3	55,6	1445,8	167,3	153,8	143,4
Овочі відкритого ґрунту	-737,4	424,1	-20,9	-162,3	-186,3	25,3
Плоди	511,3	325,1	102,4	503,3	8,2	1,6
Виноград	136,0	220,3	-90,6	-	-	-

Джерело: розраховано на основі форм звітності сільськогосподарських підприємств Вознесенського району Миколаївської області

налення в організації виробництва в підсумку мають одну мету – зростання власного доходу і покращання умов життя працівників [1; 4; 5].

Інформаційною базою для аналізу виробництва продукції рослинництва виступає насамперед статистична форма № 50-сг «Основні економічні показники роботи сільськогосподарських підприємств». По формі № 50-сг практично визначаються показники, які характеризують економічну ефективність продукції, виробленої в поточному році (урожайність та виробнича собівартість 1 ц виробленої продукції) та показники економічної ефективності продукції, реалізованої в поточному році (виробнича собівартість 1 ц реалізованої продукції, повна собівартість 1 ц реалізованої продукції, ціна реалізації 1 ц, прибуток на 1 ц реалізованої продукції, рівні рентабельності та продажу).

Для сільськогосподарських підприємств є актуальним аналіз виробництва продукції рослинництва з метою виявлення існуючого стану та розробки планів на майбутнє.

Проведемо аналіз виробництва основних сільськогосподарських культур на прикладі Вознесенського району Миколаївської області (табл. 1). Одним із важливих показників ефективності сільськогосподарського виробництва є виробництво валової продукції рослинництва, що характеризує досягнуті параметри тієї чи іншої галузі.

Аналізуючи дані табл. 1, можна зазначити, що обсяг виробництва деяких сільськогосподарських культур по Вознесенському району має тенденцію до збільшення. Спостерігаємо різке збільшення обсягів виробництва ріпаку озимого в 2014 р. порівняно з 2012 р. – на 4842,2%, з 2013 р. – на 112,9%; збільшення соняшника в 2014 р. – на 163,0 % порівняно з 2012 р. та на 52,7 % порівняно з 2013 р. Сою в 2013 р. взагалі не вирощували. Такий підхід пояснюється тим фактом, що соя дуже виснажує ґрунт, тому в підприємствах дотримуються сівозмін для отримання більш високого урожаю.

У регіоні переважаючими сільськогосподарськими культурами є зернові та зернобобові, соняшник, а останніми роками – ріпак озимий.

Основними напрямами збільшення виробництва продукції галузі рослинництва є насамперед підвищення ефективності використання землі, у тому числі за рахунок використання науково обґрунтованого чергування вирощуваних культур, удосконалення структури посівних площ та підвищення урожайності, збільшення обсягів застосування органічних і мінеральних добрив, засобів захисту рослин тощо [3].

Значення врожайності як економічного показника полягає в тому, що вона відображає ефективність використання землі, яка формує валовий збір, а також собівартість і прибуток, що впливають на рівень рентабельності.

За останні два роки можемо спостерігати значне збільшення врожайності зернових, соняшнику, ріпаку озимого та овочів. Показник сої за 2014 р. порівняно з попередніми роками також збільшився. Урожайність плодів та винограду знизилася, хоча в попередні роки були кращі показники (табл. 2).

Собівартість зернових, соняшнику та ріпаку озимого, овочів також має тенденцію до збільшення, адже відбулося підвищення цін на сировину, добрива, паливо та інші ресурси. Виноград в останні 2013 та 2014 рр. не реалізовують, він використовується підприємствами як сировинна.

Ціни всіх сільськогосподарських культур на протязі досліджуваного періоду постійно коливаються, тому і прибутковість даних культур у сільськогосподарських підприємствах Вознесенського району нестабільна. Виробництво овочів можна назвати неприбутковим, адже всі роки крім 2011 р. були збиткові.

Кінцевим показником ефективності виробництва продукції як рослинництва, так і аграрної сфери загалом є рентабельність.

На основі проведеного аналізу виробництва основних сільськогосподарських культур сільськогосподарських підприємств Вознесенського району найбільш рентабельним є виробництво соняшнику та ріпаку озимого. Враховуючи невисокий рівень рентабельності виробництва більшості культур та значні варіювання даного показника, підприємства з метою зростання прибутковості повинні застосовувати нові методи для збільшення урожайності та зменшення собівартості одиниці продукції.

Сільське господарство є одним з основних джерел доходів, харчування та сировини для

Таблиця 3

Рівень рентабельності виробництва основних сільськогосподарських культур у сільськогосподарських підприємствах Вознесенського району Миколаївської області

Культури	2010	2011	2012	2013	2014	2014 р., у % до 2010 р.
Зернові та зернобобові	-0,4	7,9	1,4	-4,6	14,9	-3489,7
Соняшник	53,8	32,8	53,7	25,1	40,1	74,6
Соя	6,9	6,9	-9,9	-57,2	47,6	687,9
Ріпак озимий	40,0	25,3	42,0	35,6	11,1	27,8
Овочі відкритого ґрунту	-33,5	87,2	-15,7	-28,0	-12,8	38,1
Плоди	30,4	14,9	6,5	35,7	0,7	2,3
Виноград	17,5	21,4	-24,2	-	-	-

Джерело: розраховано на основі форм звітності сільськогосподарських підприємств Вознесенського району Миколаївської області

переробної промисловості для сільськогосподарських підприємств і національного господарства в цілому, тому вкрай важливо раціонально використовувати земельні ресурси і оптимізувати сівозміни для уникнення виснаження земель і в наступному збільшенню врожайності.

Важливу роль у загальній системі заходів підвищення ефективності виробництва продукції рослинництва становить максимальне збільшення якості продукції. Покращання якості сільськогосподарської продукції відіграє не лише економічну, а й соціальну роль, збільшення виробництва продукції, вихід на нові ринки збуту сприятиме отриманню максимального прибутку.

Покращання якості продукції невід'ємно пов'язане із інноваційною діяльністю. Нині відбувається стрімкий розвиток новітніх технологій у галузі сільського господарства. Підприємствам для збільшення обсягів виробництва рослинництва важливим є запровадження досягнень науки і передового досвіду, введення нових систем машин (ресурсо- та енергоощадних), упровадження нових сортів сільськогосподарської продукції.

Також з ефективністю сільськогосподарського виробництва пов'язаний рівень роздрібних цін на продукти харчування і товари широкого вжитку, виготовлені із сільськогосподарської сировини, а зменшення собівартості й підвищення ефективності виробництва сільськогосподарського продукту створюють вигідні умови для наступного зниження роздрібних цін на ринку і повнішому задоволенню потреб населення.

Підвищення ефективності виробництва впливає на зростання доходів і рівня рентабельності сільськогосподарських підприємств, відповідно, сприяє збільшенню обсягу виробництва та продажу продукції, що сприятиме розширеному виробництву, підвищенню заробітної плати та поліпшенню соціальних умов для своїх працівників.

Підвищення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва відбувається в умовах поглиблення спеціалізації. У спеціалізованих підприємствах рівень рентабельності сільськогосподарського виробництва, який забезпечує переведення господарств на повне самофінансування, залежить від їх спеціалізації і конкретних умов господарювання.

Висновки. Поширене визначення критерію ефективності – збільшення продукції і доходу при найменших витратах. Конкретизуючи його, можна стверджувати, що всі вдосконалення в організації виробництва в підсумку мають одну мету – зростання власного доходу і покращання умов життя працівників.

Ситуація, яка склалась в галузі рослинництва сільськогосподарських підприємств Вознесенського району, є задовільною. У регіоні поширеними сільськогосподарськими культурами є зернові та зернобобові, соняшник, в останні роки – ріпак озимий. Спостерігається значне збільшення врожайності зернових, соняшнику, ріпаку озимого; собівартість зернових, соняшнику та ріпаку озимого також має тенденцію до збільшення; при постійному коливанні цін найбільш рентабельним є виробництво соняшнику, ріпаку озимого.

Завданням кожного з підприємств залишається підвищення ефективності галузі, збільшення обсягу виробництва конкурентоспроможної продукції рослинництва і вихід на нові ринки збуту.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Азізов С.П. Організація виробництва і аграрного бізнесу в сільськогосподарських підприємствах : [підручник] / С.П. Азізов, П.К. Канінський, В.М. Скупий [та ін.] ; за ред. С.П. Азізова. – К. : ІАЕ, 2001. – 834 с.
2. Економічна енциклопедія : у 3-х т. / Відп. С.В. Мочерний [та ін.]. – К. : Академія, 2000. – Т. 1. – 864 с.
3. Ковальчук М.І. Економічний аналіз діяльності підприємств АПК : [підручник] / М.І. Ковальчук. – К. : КНЕУ, 2005. – 390 с.
4. Мертенс В.П. Економіка сільського господарства / В.П. Мертенс, В.І. Мацибора, Л.Ф. Жигало [та ін.] ; за ред. В.П. Мертенса. – К. : Урожай, 1995. – 288 с.
5. Прядко В.В. Економічна ефективність виробництва: проблеми теорії та методології управління / В.В. Прядко. – К. : Наукова думка, 2003. – 282 с.